

Egy klasszicista epigramma arányossági és hangzásviszonyai

Kazinczy Ferenc „A nagy titok” című epigrammája egyetlen disztichonból áll. A disztichon mindkét sorát spondaikus indítás lassítja, a folytatásban pedig nemcsak a második, hanem az első sort is két daktilus teszi pergőbbé:

Jót s jól! Ebben áll a nagy titok. Ezt ha nem érted,
Szánts és vess, s hagyjad másnak az áldozatot.

A fenti epigramma hangzásviszonyait sorainak belső tagolása is alakítja. Mindkét sor aranymetszéses (MÓZES 2005). A tizennégy szótagból álló hexameter 9/5, a tizenkét szótagból álló pentameter 5/7 arányban tagolódik (a 7/5 arányú tagolás ugyanis megbontaná a sor daktilikus rendjét). Ha a hexameterből alcímként kiemelünk az esztétikai tételt megfogalmazó első két szótagot, a sor maradék részének tagolása 7/5 arányúvá alakulna:

Jót s jól!
Ebben áll a nagy titok.
Ezt ha nem érted,
szánts és vess, s hagyjad
másnak az áldozatot.

Az eredmény: tökéletesen szimmetrikus négysoros, amely mintha a japán költészetből ismert 5 és 7 szótagos sorokból épülne.

A rövidebb sorok aranymetszéssel szintén tagolhatók, mégpedig 4/3, 2/3, 3/2 és 3/4 arányban:

Jót s jól!
Ebben áll a
nagy titok.
Ezt ha
nem érted,
szánts és vess,
s hagyjad
másnak az
áldozatot.

A nyolcsorosra alakított költeményben, amely szintén tökéletesen szimmetrikus felépítésű, jobban megfigyelhetők a sajátos hangzásviszonyok, például az, hogy az *ebben* és az *ezt* anaforikus visszautalás magánhangzós, az ironikus felhangú *nagy* jelző és a *nem* tagadószó pedig mássalhangzós alliterációban cseng egybe (KABÁN–MÓZES 2008: 72).

A négy soros „változatban” arra is felfigyelhetünk, hogy az első és a negyedik sor vége – a klasszikus disztichon hangzási igényének ellentmondva – zárt szótagos előrímmelel induló, összevont asszonáncon felel egymásnak: *áll a nagy titok – áldozatot* (KABÁN–MÓZES 2008: 72–3; MÓZES 2008: 519).

A nyolcsoros „változat” sor alapú negatív és pozitív aranymetszése (3/5, illetve 5/3) a már említett *nem* tagadószóra és a *hagyjad* felszólításra irányítja a figyelmet. A disztichon eredeti hangzásrendjében a versláb nyomatéktalan részére eső szó-, illetve szólamkezdet súlyvesztését mindkét esetben ún. dallamcsúcs pótolja (LÁSZLÓ 1961: 25–7, 43). A két dallamcsúcs pedig a *Jót s jól!*-ban megfogalmazott esztétikai tétel indoklásának két lényeges mozzanatát emeli ki: *ezt ha nem érted – hagyjad másnak az áldozatot*.

A hivatkozott irodalom

- KABÁN ANNAMÁRIA – MÓZES HUBA 2008. Alliteráció [K. A. – M. H. szignóval]. In: Alakzatlexikon. Főszerk. SZATHMÁRI ISTVÁN. Tinta Könyvkiadó, Bp. 71–4.
- LÁSZLÓ ZSIGMOND 1961. Ritmus és dallam. A magyar vers és ének prozódíája. Zeneműkiadó, Bp.
- MÓZES HUBA 2005. Az aranymetszés mint versszerkezeti alakzat. In: Uő: Itt flóta, okarína. A rím mint versszerkezeti alakzat. Bíbor Kiadó, Miskolc. 36–8.
- MÓZES HUBA 2008. Rím [M. H. szignóval]. In: Alakzatlexikon. Főszerk. SZATHMÁRI ISTVÁN. Tinta Könyvkiadó, Bp. 505–22.

MÓZES HUBA